

Vuur uit water

Ommetje Natuur en Historie in Griendtsveen 5km

IVN

Routebeschrijving

Vanaf de parkeerplaats (P) de blauwe paaltjes volgen(over weg Halte langs kanaal van Deurne) door het natuurgebied, dan het dorp in tot bij kerk, daar over de brug en meteen rechtsaf de zandweg volgen met het kanaal aan de rechterhand. Kort na de bocht naar links over de dam en dan weg vervolgen met kanaal aan de linkerhand. Dan over de brug en rechtdoor tot T-splitsing, hier linksaf (= Lavendel - laan) en eerste weg rechts en dan vlakvoor de brug linksaf. Deze weg (Ericaweg) volgen met kanaal aan rechterhand, rechtsaf over de brug en meteen weer rechts, weg volgen tot einde en daar linksaf op de weg parallel aan spoorlijn. Eerste weg links (= Pastoor Hendriksstraat), deze weg uitlopen tot over de brug, dan rechtsaf, weg volgen tot parkeerplaats.

Beschrijving landschapselementen

Op de grens van Brabant en Limburg ligt de Deurnese Peel. Het is een prachtig, slechts deels toegankelijk, natuurgebied met een afwisseling van moerassen, veenplassen, heidevelden en bossen.

1. WAAROM IS DE DEURNESE PEEL ZO BIJZONDER?

Ten westen van de Deurnese Peel ligt de Peelrandbreuk, deze breuklijn zorgt ervoor dat het grondwater in dit peelgebied opgestuwd wordt, vanaf de waterscheiding die ten oosten van Griendtsveen op de Peelhorst ligt. Daardoor ligt de Deurnese peel (en ook de Mariapeel) in een soort badkuip. Door deze natte omstandigheden heeft het hoogveen zich eeuwenlang kunnen opstapelen tot een pakket van 6 tot 8 meter hoog. Het huidige veengebied is een restant van het voormalige hoogveengebied dat is overgebleven na stopzetting (in 1983) van de grote veenafravingen. Kenmerken van de verving, zoals de kanalen en wijken met drietandstructuur zijn plaatselijk nog zichtbaar. In het dorp Griendtsveen is de structuur van een veenkoloniale nederzetting nog aanwezig in de kanalen en lanen en de karakteristieke gebouwen.

In 1850 was het hier nog *wild, woest en ledig*. Rond 1900 was er volop bedrijvigheid: turfaken op de kanalen, een groot goederenstation en een veenkolonie in opbouw. Na 1930 was het met de verving grotendeels afgelopen. Door ontginning en ontwikkeling van de landbouw verdroogden de veenrestanten. Nu wordt gewerkt aan het herstel van het veenlandschap, o.a. door vernatting.

Vanaf de parkeerplaats zijn aan het Kanaal van Deurne nog resten van de betonnen fundering van een turfoverslagloods te zien. Aan de Halte, bij de ingang naar het Toon Kortoomspark, liggen nog

de restanten van de turfstrooisfabriek van de mij Deurne. Er komen hier 2 kanalen bij elkaar, het Kanaal van Deurne en de Helenavaart.

2. Het Kanaal van Deurne (ten westen van de parkeerplaats) diende, net als de Helenavaart (ten oosten van de parkeerplaats) in de tijd van de verving voor de afwatering van het veengebied en voor de afvoer van turf. Eerst, van 1853 tot ca 1865, naar het zuiden, naar de Noordervaart en verder de Zuid-Willemsvaart. Na de aanleg van de spoorlijn, rond 1865, werd de turf van de veenderijen in Mariapeel en Deurnesepeel vooral naar het noorden, naar het station afgevoerd.

Bij deze stuw wordt water uit het Kanaal van Deurne ingelaten in een beek die het landbouwgebied in droge tijden van water voorziet. Vroeger voerden de kanalen het Peelwater af naar de Maas, tegenwoordig wordt het Maaswater via de kanalen naar de landbouwgebieden gebracht. Het water in de kanalen heeft geen verbinding met het water in de natuurgebieden van de Peel. Het Maaswater is voedselrijk en herstel van het veenlandschap in de Peel is alleen mogelijk als het water zuur en voedselarm is en blijft.

3. In het gebied zijn **kades** aangelegd, om binnen de kades het regenwater vast te houden. Door te zorgen dat het water niet uit het gebied weg kan lopen wordt geleidelijk aan het waterpeil verhoogd. Ook wordt zo geprobeerd om te komen tot een constanter waterpeil. Dit hogere, constantere waterpeil is nodig voor herstel van veenmosgroei. Het **veenmos** zien we een stukje verder op deze wandeling. Het veenmos gedijt alleen in een zuur, voedselarm milieu met een min of meer constant waterpeil.

Die **hogere waterstand** heeft wel tot gevolg dat bomen op den duur zullen afsterven, links en rechts van het pad is dat al duidelijk te zien. Waar links van het pad nu een watervlakte is,

was tot in de jaren zestig van de vorige eeuw nog weiland. Nu is/wordt het een vogelparadijs en ook de bever heeft zich al laten zien.

Natuur in de Deurnese Peel

Op dit moment komen plantensoorten als pijpenstrootje, berk, adelaarsvaren veel in het gebied voor. Dit zijn typerende plantensoorten voor **afgetakeld veen**. Op drijfkillen waar het veen zich opnieuw ontwikkelt, kunnen ronde zonnedauw, witte snavelbies, blaasjeskruid, lavendelheide en kleine veenbes voorkomen. Naarmate de drijfkill steviger wordt, kunnen zich ook dopheide, struikheide, snavelzegge, eenjarig wollegras, veenpluis en in later stadium ook kleine berkjes vestigen. Opvallende verschijningen in het gebied zijn verder de gladde slang en de heidekikker, de vele libellensoorten, oa. langs het Deurnese kanaal, en de in voor- en najaar passerende kraanvogels.

De Deurnese Peel is een vlinderrijk gebied, langs het water komen vele nectarplanten voor, zoals koninginnekruid, wilgenroosje en braamstruiken. De algemeen voorkomende vlinders als zwartsprietdikkopje, landkaartje, gehakkelde aurelia, en bruinzandoogje eten de nectar van deze planten.

4. Hoogveen is gevormd uit veenmossen.

In meertjes in het Peelgebied begon zich ongeveer 12.000 jaar geleden het eerste veen te vormen door het afsterven en bezinken van de in de meertjes zwevende en drijvende planten en diertjes. Vanaf de randen en later, toen deze door de opeenstapeling van de afgestorven plantenresten ondieper waren geworden, ook in het centrum van de meertjes, gingen planten groeien, die in de bodem wortelden, zoals Riet en Lisdodde.

Een toevoer van plantenvoedingsstoffen vond niet of nauwelijks plaats. De aanwezige voedingsstoffen werden langzamerhand door de plantengroei opgebruikt en opgeslagen in het zich vormende veen.

Zo werden de omstandigheden in de voormalige meertjes steeds voedselarmer. De planten, die een voedselrijk milieu nodig hadden verdwenen langzamerhand om plaats te maken voor vegetaties, die aangepast waren aan de meer voedselarme situatie, zoals bepaalde Zegge soorten, Berk en Scheuchzeria. Na enkele duizenden jaren waren bijna alle meertjes verland met voedselrijk (onder) en matig voedselrijk veen (boven). Toen kon zich daar een kussen van voedselarm veen gaan vormen. Dit voedselarme veen bestond voornamelijk uit Veenmossoorten. Deze Veenmossoorten zijn aangepast aan heel voedselarme omstandigheden en kunnen door hun bouw zelf enorme hoeveelheden water vasthouden (sommige soorten wel 25x hun eigen drooggewicht).

Veenmos is voor zijn groei geheel afhankelijk van de kwaliteit van de neerslag en de lucht. Het leeft van zuiver regenwater en de daarin voorkomende, schaarse voedingsstoffen. De koolstof die nodig is voor de opbouw van het plantenweefsel wordt onttrokken aan de lucht door het opnemen van kooldioxide.

5. Veenkolonie Griendtsveen

Een groot deel van Griendtsveen is 'beschermd dorpsgezicht' en ziet er nog uit zoals toen het werd gebouwd (1885-1910): een ruime park-achtige nederzetting tussen het groen, met stalen ophaalbruggen over de kanalen, op ouderwetse postbussen lijkende openbare waterpompen en gebouwen en woningen in Engelse landschapsstijl. De structuur van het dorp weerspiegelt de hiërarchie van die tijd.

Bij het bord Griendtsveen aangekomen ziet men links van de weg achtereenvolgens de voormalige **marechauseekazerne, het klooster/ziekenhuis, de meisjesschool, rectorswoning** en de **kerk**. Kerk, klooster en rectorswoning zijn gebouwd door architect Groenendaal in neogotische stijl.

6. Over de brug, aan de andere kant van de Helenavaart staat het voormalige **postkantoor**, dat gebouwd is door architect Kooken. Het heeft een karakteristieke stijl die we ook terugzien in veel

andere gebouwen, zoals marechauseekazerne en apostelwoningen. Midden in het parklandschap ligt de **Villa Sphagnum**, residentie van de kapitaalkrachtige turf pioniers, de fam. Van de Griendt. Op geringe

afstand daarvan Villa Erica, bedoeld voor het topkader van de briketten- en turfstrooiefabrieken. De woningen voor de 'twaalf apostelen' liggen op weer grotere afstand. Hier huisden de witte boorden met hun gezinnen: boekhouders, opzichters en technici.

7. Het **gemeenschapshuis** en **schaftlokaal** zijn ook van Kooken. Aan de rand van de bebouwing ligt "In de paardenstal" een rij **arbeiders-woningen**, de Nieuwe kazerne, zoals het complex werd genoemd. Later werden ze gebruikt voor huisvesting van vee. Ruim 20 jaar geleden verbouwd tot woningen, in de bouwstijl van Kooken.

8. Pomp en mast.

Het water in de kanalen werd bijna overal voor gebruikt, maar voor drinkwater had Griendtsveen 3 openbare pompen. De pomp hier was bedoeld voor de apostelwoningen. Griendtsveen had al heel vroeg elektriciteit. De turfstrooisel fabrieken draaiden op stoommachines die elektriciteit opwekten, daarvan konden ook de bewoners profiteren.

9. Rollepaal: De turfakken werden vroeger door paarden (of soms mensen) getrokken. Om een aak om een hoek te trekken, moest het touw eerst om een rollende paal geslagen worden, om te voorkomen dat de aak tegen de kant getrokken werd.

10. In 1885 werd Griendtsveen gesticht door **Eduard van de Griendt**, ter herinnering aan hem werd een borstbeeld van hem geplaatst op dit pleintje, waar ook een turftreintje en een turfbinder herinneren aan de tijd van het "zwarte goud".

Zie ook: www.peelvenen

